

УДК 378:808

DOI: 10.37128/2411-4413-2019-10-12

**ЗАСВОЄННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТАМИ
ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ
МОВИ ©**

МАНЖОС Е.О.,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
української та іноземних мов

ГОРОБЕЦЬ А.В.,
асистент
кафедри української та іноземних мов
Вінницький національний
аграрний університет
м. Вінниця

У статті проаналізовано умови формування професійної мовно-комунікативної компетентності студентів економічних спеціальностей на заняттях з іноземної мови, визначено структуру комунікативної компетентності та відповідно дібрано комплекс вправ та завдань для реалізації наукових пошуків у процесі навчальної діяльності. Окреслено коло проблем щодо визначення прихованих елементів комунікативної компетентності та шляхи їхнього вирішення. Здійснено компаративний аналіз тлумачень загальнонаукового терміна «компетентність» та введено нове його тлумачення відповідно до економічної галузі діяльності суспільства. Особлива увага на заняттях з іноземної мови приділяється проблемному методу навчання. Визначено, що він полягає в активізації творчого й пошукового потенціалу студентів, сприяє виробленню навичок прийняття власних правильних рішень, свободі вибору варіантів та дій і, зрештою, самостійності в опануванні основ комунікативної компетентності економіста. Важливе місце у розвитку комунікативних умінь належить дидактичним комунікативним іграм, які дозволяють на практичному занятті з іноземної мови приміряти на себе певні соціальні ролі відповідно до обраного фаху, що значно покращує розуміння специфіки майбутньої професійної діяльності. Визначено також проблеми перекладу професійної лексики та іншомовних сленгізмів, які постійно змінюються і не мають відповідників у нашій мові. Подано й обґрунтовано твердження, що комунікативно-компетентнісний підхід є основним у вивченні іноземної мови студентами-економістами.

Ключові слова: комунікативна компетентність, проблемний метод, професійна діяльність, дидактична комунікативна гра, комунікативна ситуація, іншомовна лексика.

Літ.: 11.

**MASTERING THE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF ECONOMIC SPECIALTIES IN
FOREIGN LANGUAGE PRACTICAL CLASSES**

MANZHOS Elvira,
candidate of pedagogical sciences, senior lecturer
of the Department of Ukrainian and Foreign Languages

HOROBETS Alla,
Assistant of the Department
of Ukrainian and Foreign Languages,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)

The article analyzes the formation of the professional communicative competence of future economic specialists in the process of study of foreign languages, it defines the structure of communicative competence and for realization of scientific researches in the process of educational activity, a set of exercises and tasks is determined. A number of problems regarding to the definition of hidden elements of communicative competence and the ways of their solution are outlined. A comparative analysis of the interpretation of the general scientific term "competence" is made and a new interpretation in accordance with the economic field of society has been introduced. Special attention is paid to the problematic method

of teaching in foreign language classes. It is determined that this method involves activating the creative and search potential of students, facilitates the development of skills for making their own right decisions, gives an opportunity to choose options and actions and, ultimately, independently master the foundations of the communicative competence of an economist. An important place in the development of communicative skills belongs to the didactic communicative games; allow assuming certain social roles according to the chosen specialty, which significantly improves the understanding of the specifics of future professional activities. The problems of the translation of professional vocabulary and foreign language slengisms, which are constantly changing and have no counterparts in our language, are also identified. The assertion that the communicative-competence approach as the main one in a foreign language study of students-economists is presented and substantiated.

Key words: communicative competence, problem method, professional activity, didactic communicative game, communicative situation, foreign language vocabulary.

Ref.: 11.

УСВАИВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ НА ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЯХ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

МАНЖОС Э.О.,
кандидат педагогических наук,
старший преподаватель
кафедры украинского и иностранных языков,

ГОРОБЕЦ А. В.,
ассистент
кафедры украинского и иностранных языков,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)

В статье проанализированы условия формирования профессиональной культурно-коммуникативной компетентности студентов экономических специальностей на занятиях по иностранному языку, определена структура коммуникативной компетентности и соответствии подобраны комплекс упражнений и заданий для реализации научных изысканий в процессе учебной деятельности. Очерчен круг проблем по определению скрытых элементов коммуникативной компетентности и пути их решения. Осуществлен компаративный анализ толкований общенаучного термина «компетентность» и выведено новое его толкование в соответствии с экономической области деятельности общества. Особое внимание на занятиях по иностранному языку уделяется проблемным методам обучения. Определено, что он состоит в активизации творческого и поискового потенциала студентов, способствует выработке навыков принятия собственных правильных решений, свободе выбора вариантов и действий и, наконец, самостоятельности в овладении основ коммуникативной компетентности экономиста. Важное место в развитии коммуникативных умений принадлежит дидактическим коммуникативным играм, которые позволяют на практическом занятии по иностранному языку примерить на себя определенные социальные роли в соответствии с выбранной специальности, что значительно улучшает понимание специфики будущей профессиональной деятельности. Определены проблемы перевода профессиональной лексики и иностранных сленгизмов, которые постоянно меняются и не имеют аналогов в нашем языке. Подано и обоснованно утверждение, что коммуникативно-компетентностный подход является основным в изучении иностранного языка студентами-экономистами.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, проблемный метод, профессиональная деятельность, дидактическая коммуникативная игра, коммуникативная ситуация, иноязычная лексика.

Лит.: 11.

Постановка проблемы. Реформування системи вищої освіти та процеси інтеграції світової спільноти, зокрема в галузі економіки, зумовлюють пошук нових підходів і шляхів до формування професійної компетентності майбутніх фахівців та призводять до змін у вимогах, що висуваються до кваліфікаційної характеристики сучасного економіста. За цих умов виникла необхідність

поліпшити методику підготовки фахівців. Особливого значення набувають такі якості випускника вищого навчального закладу, як професіональна компетентність, активна позиція у вирішенні проблемних задач, здатність до креативності, стимул до самоосвіти, до налагодження спільної фахової діяльності в іншомовному середовищі та професійних контактів з іноземними партнерами.

У зв'язку з високим рівнем інформатизації українського суспільства та постійно зростаючої кількості зарубіжних контактів значної уваги потребують спеціальності, які сприяють налагодженню міжнародних зв'язків держави, зміцнюють її авторитет на світовому рівні. Розширення зв'язків України із зарубіжними країнами підвищує вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців. Отже, для того, щоб бути конкурентоспроможним на ринку праці студентам необхідно опонувати іноземну мову на рівні європейських стандартів. Таким чином, виникає гостра потреба у фахівцях, які мають не лише високий рівень знань та вмінь за фахом, але й добре володіють інформаційно-комунікативними навичками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині тема формування компетентності фахівців є досить поширеною серед багатьох дослідників. Понятійний аспект компетентності, її класифікація, компетентнісний підхід до навчальної діяльності відображено в роботах українських та зарубіжних науковців (М. Айзенбарт, В. Балахтар, Ф. Бацевич, А. Добрович, В. Касьянова, О. Новіков, В. Тимкова, П. Щербань, та ін.) [1; 2; 3; 4; 5; 7; 9; 10]. Проблеми формування професійної компетентності присвячені наукові роботи цілої низки вчених, серед яких Н. Мусис, Дж. Равен [6; 8] та ін.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх економістів.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується широким використанням комп'ютерної техніки, нових інформаційних технологій, телекомунікацій, нових видів документального зв'язку, відповідно підвищуються вимоги до професійної підготовки фахівців, зокрема до рівня їхньої комунікативно-інформаційної компетентності. Словники з психологічної термінології трактують компетентність фахівця (лат. *competentia*, від *compete* — взаємно прагну; відповідаю) як кваліфікаційний рівень успішності у досягненні цілей і завдань.

За визначенням Європейської комісії, компетентність – це динамічна комбінація знань, розуміння, умінь, цінностей, особистісних якостей, що описують результати навчання за навчальною програмою [10].

За своєю типологією Дж. Равен виділяє комунікативну і соціальну компетентність, які групуються як: загально професійні, що слугують основою для відповідних спеціальних компетентностей, і спеціально-професійні – сукупність компетенцій, необхідних для здійснення професійної діяльності. Науковець відзначає, що професійна компетенція втілює переважно вміння максимально ефективно застосовувати знання, уміння, навички відповідно до умов спілкування з метою досягнення позитивних результатів комунікації. [1, с. 90].

О. Новіков ототожнює компетенції з уміннями. Услід за Є. Мілеряном, він розкриває уміння як складні психічні утворення, що містять інтелектуальні, вольові та емоційні якості особистості, і які забезпечують досягнення поставленої мети в умовах постійних змін [7, с. 65].

Ми вважаємо, що компетентність — це інформаційна обізнаність у питаннях, якими людина добре володіє, маючи певні знання та досвід.

Підтримуючи думку багатьох науковців (Ж. Делор, І. Зимня, Дж. Равен, Р. Уайт, Д. Хаймс, А. Хуторський та ін.) про те, що компетентність визначається як інтегрована здатність людини здобувати у процесі навчання знання та досвід, ми вважаємо, що вони можуть цілісно реалізовуватися на практиці.

Професійна компетенція визначається колом певних питань будь-якої організації, установи чи особи, у яких вона має певні повноваження і де особа зможе застосувати свої знання та досвід.

На нашу думку, компетентність економіста полягає у рівні його кваліфікації, яка дозволяє успішно вирішувати поставлені перед ним цілі та завдання, результативність та ефективність дій яких відбуваються згідно з цілями та стратегіями організації.

Отже, компетентність – це складна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

Сутність компетентності розкривається двома шляхами: шляхом відповідних компетентностей, структуру і зміст яких визначаємо як сукупність умінь, навичок та досвіду

набутих знань; за допомогою опису сукупності взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), необхідних для виконання певних ситуацій та процесів, необхідних інструментами для продуктивної діяльності [2, с. 30].

Нині існує багато визначень, які розкривають сутність понять “компетентність” і “професійна компетентність”. Деякі вчені характеризують компетентність з позиції результату формування компетентності, інші науковці визначають її структуру як: сукупність знань, вмінь і навичок та таких діяльнісно-поведінкових компонентів як досвід комунікативного спілкування; сукупність компетентностей, які визначені в кваліфікаційних рівнях підготовки студентів ВНЗ [2, с. 37].

У процесі викладання гуманітарних дисциплін однією із навчальних технологій щодо формування комунікативної компетенції є використання проблемного методу. Метод проблемного навчання у вищій школі – це навчально-пізнавальна діяльність з метою розвитку та набуття знань і способів діяльності в межах ситуації проблемного характеру, самоаналіз ситуацій, розв'язання сформульованих проблем шляхом висунення гіпотез, пропозицій, обговорення, доведення і перевірка правильності цих гіпотез. Метод проблемного навчання полягає у активній пошуковій діяльності, коли студент має активізувати раніше засвоєний матеріал. Цей метод спрямований на розвиток умінь та навичок майбутніх фахівців, формування професійно-орієнтованого мислення. В основі проблемного методу лежить комунікативний підхід (комунікативні ситуації проблемного спілкування, рольові ігрові ситуації, обговорення проблем тощо).

Особлива увага приділяється практичним заняттям як формі навчального процесу, активізація яких досягається за рахунок актуалізації, наприклад, рольових ігрових ситуацій, які наближені до професійних і застосовуються з метою вільного спілкування в ситуації, яка може виникнути в реальних умовах професійної діяльності, зайняти правильну позицію, адаптуватися до своєї ролі, випробувати професійну компетенцію.

Гра як активний метод імітаційного навчання стимулює всіх студентів у групі до спілкування, до нормативного відтворення того комунікативного матеріалу. Створення гри додає комунікативному навчанню рефлексивного, а, отже, результативнішого характеру. У грі як рефлексивній діяльності студент виконує одночасно дві функції: управляючу і виконавчу. Створюються умови, коли людина є одночасно і суб'єктом, і об'єктом виконання певної дії, зокрема управлінської діяльності.

Класифікація комунікативних ігор, запропонована П. Щербанем є нині досить актуальною: ділова гра, рольова гра, аналіз конкретних ситуацій (імітаційний неігровий метод, аналіз інцидентів (імітаційний неігровий метод) [10]. Методу комунікативної ситуації властива активна взаємодія між студентами для вироблення обґрунтованого рішення та досягнення поставленої мети; активізація мислення студентів протягом усього заняття; персональна відповідальність кожного учасника ситуативної гри; наближення процесу навчання до реальних умов.

Під час проведення ігор студент має вміти уявити (поставити себе в) ситуацію, яка може виникнути в реальному житті; адаптуватися до своєї ролі в запропонованій ситуації (в одному випадку він може грати самого себе, в іншому – взяти на себе уявну роль); учасникам рольових ігор необхідно поводити себе так, ніби все це відбувається в реальному житті, їхня поведінка повинна відповідати їхній ролі.

Доцільно використовувати на заняттях з дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування» для спеціальності «Економіка» такі конфліктні комунікативні ситуації як:

1) створіть ситуацію за таким завданням: Ви з підлеглими обговорюєте отримання проекту. Поясніть усі переваги та обґрунтуйте план майбутніх дій, терміни виконання. Поспілкуйтеся з кожним з приводу тематики і реалізації проекту;

2) доповніть комунікативну ситуацію, у якій Ви можете використати такі мовленнєві фрази: надайте, будь ласка, інформацію про..., дозвольте мені..., скажіть, будь ласка..., чи не могли б Ви допомогти з..., чи можу я Вас попросити....;

3) змодельуйте міні-діалоги між керівником банку і членами Комісії з фінансування, між керівником відділення і його підлеглими, який постійно затримуються із виконанням певної роботи, використовуючи відповідні мовленнєві конструкції;

4) Ви – працівник відділу кредитування. Вам необхідно укласти довгостроковий договір з начальником будівництва. Відтворіть ситуацію, у якій Вам необхідно домовитись про подальшу співпрацю, використовуючи ввічливі фрази;

5) Ви – керівник фірми. До Вас влаштовується новий працівник. Вам потрібно відмовити, тому що немає вакансії. Відтворіть ситуацію, використовуючи відповідні мовленнєві фрази;

б) Вам потрібно влаштуватися на роботу за фахом. Надайте керівникові малого приватного підприємства інформацію про себе, свою родину, свої професійні здібності, досвід попередньої роботи тощо.

Рольові ігрові ситуації визначаються різним стилем спілкування, способом його відтворення, умовою і характеристиками. Завдання таких ситуацій – вибір відповідних лексичних одиниць між співрозмовниками в комунікативній дії, яка залежить від багатьох екстралінгвістичних факторів, а також характеру і способу ситуативного акту, включаючи специфіку взаємин між партнерами в процесі спілкування; їхніми особистісними установками. Правильно створені ситуації контакту між комунікантами є необхідною й важливою складовою комунікативної дії.

Процес викладання тісно взаємопов'язаний зі специфікою застосування знань про особливості термінологічних запозичень в умовах ведення бізнесу іноземною мовою. Англійські запозичення сленгізмів з військової, авіаційної та інших галузей, які інтегрувалися до економічної термінологічної системи мови, характеризуються розгалуженою системою значень, наприклад, *deadline*, що в оригіналі означає зупинку якої-небудь дії, у бізнесовій сфері має значення кінцевого терміну виконання.

Лекційне заняття, на якому викладач ділиться новими знаннями, використовуючи наочність, формулює тематичну проблематику, наводить приклади наукових тверджень, показує можливі шляхи вирішення проблеми, з використанням методу випереджувального навчання є головним теоретичним заняттям. Основним етапом для проведення такої лекції має стати самопідготовка студентів до навчальної лекції. Нині випереджувальну методику вважають найбільш ефективною в процесі навчання.

Навчальний матеріал, засвоєний на лекціях, закріплюється на семінарських заняттях, орієнтованих на вироблення навичок самостійного навчання та удосконалення комунікативних умінь, розвиток логічного мислення, мистецтва переконувати й аргументувати власну позицію, адекватно сприймати й аналізувати аргументи протилежної сторони. Відповідно до форми проведення найпоширенішими видами семінарських занять виділяють семінар-диспут, семінар-розгорнуту бесіду, семінар-мозковий штурм тощо [3, с. 128].

Основна форма проведення семінарських занять – робота з малими групами студентів (6-8 осіб) – створює можливості для участі кожного студента у роботі за темою занять, забезпечує формування особистих і комунікативних якостей та досвіду соціального спілкування, що є важливим для професійної діяльності. Доцільно використовувати таку методику проведення заняття, яка сприяє глибшому вивченню теми і стимулює до пошуку нової інформації з обраної теми.

Важливе місце серед форм організації навчальної діяльності студентів відводиться дискусійним актуальним методам, які можуть бути повною мірою реалізовані з метою розвитку комунікативного потенціалу майбутнього спеціаліста. Наприклад, семінар-дискусію можна організувати як процес діалогічного спілкування між студентами і викладачем, студентами і студентами, запрошеними до дискусії.

Після виступу необхідним є аналіз. Аудиторія студентів-слухачів аналізує помилки щодо виступу, але перед цим дає змогу самому промовцю визначити свої недоліки. Результати таких виступів спонукають студентів уникати помилок під час промови, долати несміливість перед аудиторією.

Досить ефективною формою організації навчання студентів, що передбачає розвиток професійної мовно-комунікативної компетенції, є бесіда і діалог. Семінар-бесіда дає змогу залучити до обговорення максимум студентів. Доцільно заохочувати слухачів виступати з уточненнями та доповненнями. Структура семінару-бесіди: організація групи – вступне слово викладача – власне бесіда – підведення підсумків заняття.

Діалог – це процес спілкування двох або більше комунікантів, у якому кожен учасник виконує роль мовця і слухача по чергово. Діалог складається з реплік – окремих коротких висловлень, перша з яких є ініціативною й виконує функцію спонукання, друга – реактивною (залежною) чи реактивно-ініціативною, яка відповідає на першу репліку та ініціює наступну.

Полідіалогічним (навчальним діалогом) є фронтальна бесіда викладача з аудиторією, коли він намагається задіяти в комунікативній діяльності майже кожного студента. Завдання викладача полягає в тому, щоб діалог перетворити в групову бесіду, в полілог.

Ефективним методом проведення занять, наприклад, з дисципліни «Іноземна мова професійного спілкування» (викладається у ВНАУ при підготовці студентів спеціальності «Економіка») є проблемний метод, який має групову форму роботи. Мета практичного заняття – залучити студентів до обговорення певних проблем економічного стану в країні, що вивчається.

наприклад, під час вивчення теми «Ecological Impacts of Economic Activities» доцільно проводити заняття за проблемними питаннями типу: «What are the tasks of Ministry of Environment and Emergency Situations?», «What drastic measures were taken by our government to improve the existing ecological situation?» , «What economic instruments to complement regulatory instruments for environmental management?» тощо. Робота на занятті не буде ефективною, якщо використовувати традиційні методи діалогу «викладач – студент». З групи студентів створюється кілька мікрогруп, кожна з яких отримує картки із завданням, виконуючи які студенти поступово дійдуть до відповіді на проблемне питання.

Інформаційно-професійна компетентність – це сукупність компетенцій, які полягають в обробці інформації, що дозволяє використовувати будь-яку інформацію у будь-якому вигляді й продукувати оброблені інформаційні потоки у повсякденному професійному житті. Як правило, обробкою інформації здебільшого займаються ЗМІ. Культура мовлення засобів масової інформації, використання тих чи інших мовних елементів та їхніх функцій доволі часто постають об'єктами досліджень сучасних лінгвістів: Ажнюк Б., Волошак М., Мацько Л., Лизанчук В., Нікітіна Н., Пономарів О., Сербенська О., Стишов О., Тараненко О. Особливе значення у теоретичному дослідженні мови засобів масової інформації належить працям Бабич Н., Бацевича Ф., Єрмоленко С., Головіна Б., Пилинського М., Русанівського В. та ін., які відзначаються висококваліфікованим професійним підходом. Так, у дослідженнях В. Касьянкової зазначено, що «будь-яка інформація у професійному дискурсі проходить через філософську категоріальну структуру мислення», і це, зазвичай, категорії оцінки та діалогічності [5, с. 196]. Дослідниця надає особливого значення вербалізації графічних знаків, відомих з інших наук, зокрема з геометрії, алгебри та з галузі графічного мистецтва, використовуваного на екранах телекомунікаційних систем у ролі реклами в мікроекономіці. Із цього випливає, що специфічні професійні терміни виникають у свідомості комунікантів не відмежовано від інших галузей знань, чим ініціюють трансформацію вузькоспеціальних термінів у загальнонаукові. Відтак, можемо стверджувати, що загальнонаукова термінологія не стільки позначає конкретні поняття, скільки підлаштовує їх під відомі мовні знаки з інших комунікаційних систем.

Відомо, що засоби масової інформації передусім виконують волюнтаристичну суспільну функцію – впливають на свідомість реципієнтів завдяки можливості швидко охоплювати широку аудиторію. Відтак, ЗМІ впливають на формування суспільних ідей, визначають моральні цінності певного суспільства у певну історичну добу [8, с. 127].

Щодо комунікативної компетентності, то її здебільшого визначають як здатність контактувати з іншими людьми, а також як сукупність знань, умінь та навичок, які допомагають установлювати й підтримувати ці контакти, проникати глибоко в сутність інформації, наданої співрозмовником, і в той же час бути зрозумілим для нього [2]. Комунікативна компетенція виникає безпосередньо у процесі спілкування і реалізується на основі конкретного комунікативного акту й набутого раніше досвіду – прикладів із літератури, кіно, театру тощо, тобто інформації, отриманої значно раніше, яка не стосується конкретної комунікативної ситуації, однак впливає на висновки і прийняття рішень співрозмовників. Розвиток комунікативної компетенції потрібний людині для вміння аналізувати комунікативну ситуацію. Особливості комунікативної компетентності людини постійно змінюються разом зі зміною загальноприйнятих понять та вимог до успішної людини.

Комунікативна компетенція орієнтована на здатність самоосвіти з урахуванням вимог майбутнього і поєднує в собі узагальнені вміння і знання в конкретній ситуації, вміння адекватної самооцінки й правильного вибору дій у певній ситуації [9].

Процес спілкування досліджували також В. Ляудіс, А. Матюшкіна, А. Пономарьова, які дійшли до висновку, що є два види ситуації спілкування і два види завдань: творчі (продуктивні) і рутинні (репродуктивні). Продуктивне спілкування полягає в руйнуванні стереотипів, завчасно спланованих ролей. Репродуктивне ж навпаки означає шаблонне спілкування, яке базується на певній стандартизації реплік. За призначенням виокремлюють такі види спілкування: зовнішнє, поведінкове, оперативно-технічне та індивідуально-значеннєве. Науковець А. Добрович подає іншу класифікацію видів спілкування і визначає такі: конвенційне, примітивне, маніпулятивне, стандартизоване, ігрове, ділове і духовне [4].

Міжособистісні відносини неможливі без ролей. Роль є ключовим середовищем спілкування, адже визначає становище, яке належить певному співрозмовнику. Існують формальні, міжособистісні, індивідуальні та внутрішньо групові ролі [4]. Формальна роль впливає з очікувань з боку оточення, пов'язаних з виконанням певної соціальної функції (керівник – підлеглий,

продавець – покупець тощо). Міжособистісні також пов'язані з очікуваннями, але лише з тими, які продукує співрозмовник на основі сформованих взаємин. Згідно з іншою класифікацією існують активні ролі – ті, які виконуються в конкретний момент, латентні – не виявляються в певній ситуації, стихійні – зумовлені випадковими взаєминами та інституціалізовані – передбачають дотримання стандартів та вимог конкретної організації.

Оскільки людина постійно контактує з іншими людьми – партнерами (співрозмовниками, іноді й уявними), виникають інваріантні складові спілкування – партнери-учасники, ситуація, завдання. Щодо варіативності спілкування, то вона передбачає орієнтування на особливості, характери інваріантних складових – партнерів у спілкуванні, завдань, ситуації. Отже, для розвитку комунікативної компетенції необхідною передумовою є розвиток адекватної самооцінки, здатність до емпатії, розуміння партнера-співрозмовника, як самого себе.

Головною якісною характеристикою ефективного спілкування є спрямованість – орієнтація особистості, насамперед, на позитивні якості в іншій людині, що сприяє розкриттю особистісного потенціалу учасника, з яким ми спілкуємося. Акцент, зокрема, ставиться на пізнавальних процесах у структурі комунікативної компетентності [9]. Це, перш за все, мислення – здатність аналізувати вчинки, бачити мотиви, які спонукають до них. Чинником успішного спілкування також є соціально-психологічна перцепція, що включає ідентифікацію, емпатію, соціальну рефлексію. Таким чином, можна сказати, що комунікативна компетентність включає не тільки особистісні властивості індивіда, але й певним чином організовані пізнавальні процеси та емоційну (афективну) сферу.

Комунікативна компетентність полягає також у здатності до усвідомлення й аналізу комунікативних бар'єрів, які виникають на стикові політичних, соціальних, релігійних поглядів та в умінні їх долати. Бар'єри, які виникли під впливом зовнішніх чинників, значно простіше подолати, ніж ті, які відображають внутрішньо психологічні особливості співрозмовників, оскільки цими бар'єрами керують особисті враження, досвід, бажання. Психологічні бар'єри спілкування завчасно гарантують ставлення співрозмовників один до одного – від дружби до ворожості – лише на основі особистих психологічних особливостей.

Передача будь-якої інформації можлива лише за допомогою знаків, точніше, знакових систем. Розрізняють вербальну і невербальну комунікації, які використовують різноманітні знакові системи. Відповідно до цього можна виокремити вербальний і невербальний рівень комунікативної складової компетентності у спілкуванні. Вербальна комунікація використовує як знакову систему людське мовлення, природну звукову мову, тобто систему фонетичних звуків, що включає два принципи: лексичний і синтаксичний. Сукупність визначених заходів, спрямованих на підвищення ефективності мовного впливу, отримала назву "переконуючої комунікації", на основі якої розроблена так звана експериментальна риторика – мистецтво переконання за допомогою промови.

До невербальної комунікації належать: оптико-кінетична система (міміка, пантоміміка, жестикуляція), паралінгвістична система (сила і тембр голосу, тональність, діапазон), екстралінгвістична система (темп мовлення, паузи, візуальний контакт співрозмовників, орієнтація в просторі і часі, частота обміну поглядами, тривалість, зміна статичності і динаміки погляду, його уникання тощо). Проблеми перекладу й опанування професійних текстів студентами-економістами, які навчаються за спеціальностями: готельно-ресторанна справа, туризм, логістика, економічна кібернетика, бізнес-аналітика, організація бізнесу та використання земельних ресурсів тощо реалізуються через широке використання на заняттях імітаційних ігор у вигляді діалогів та полілогів на основі опрацьовуваних навчальних текстів економічного спрямування. Вивчення економічних понять на заняттях з іноземної мови відбувається значно ефективніше крізь призму вивчення ментально-культурних особливостей носіїв мови. У його основі лежить кроскультурний підхід до правил уживання професійної лексики. На основі підписаних керівництвом Вінницького національного аграрного університету міжнародних договорів про співпрацю з іноземними партнерами студенти проходять навчально-виробничу практику за кордоном та мають можливість безпосередньо спілкуватися з носіями мови, що зробило необхідним введення до робочих навчальних планів викладачів комунікативні завдання для групової роботи (group work) та роботи в команді (teamwork).

Важливим елементом комунікативної компетенції є також уміння розуміти невербальні сигнали інших людей. Тлумачити невербальні прояви людей доволі складно, оскільки за ними ховаються особистісні елементи – характер, темперамент, хвилювання тощо, які у кожного комуніканта виявляються по-різному. Якщо у вербальному спілкуванні зміст висловлення хоча б частково відповідає сказаному слову, то в невербальному необхідно ще й визначити приховане слово. Оскільки комунікація розглядається як смисловий та ідеально-змістовий аспект соціальної взаємодії,

спілкування, обмін інформацією в різноманітних процесах спілкування, то логічним є припущення, що процес комунікації передбачає й певну маніпуляцію мовними засобами задля ефективної передачі інформації [9]. Оскільки, професія економіста передбачає спілкування з людьми, то наявність комунікативних навичок є просто необхідною. Кожен майбутній фахівець має бути обізнаний у своїй галузі і володіти достатньою кількістю інформації для того, щоб стати успішним.

Висновок. Можна зробити висновок, що приєднання України до Болонського процесу зумовило радикальні зміни в навчальному процесі вищих навчальних закладів та висунуло складні завдання щодо покращення якості професійної компетентності майбутніх фахівців. Передбачається вільне володіння студентами інформаційно-комунікативними навичками та здатність формувати нові знання на основі існуючих знань. Саме сучасні вимоги до вищої освіти обґрунтовують використання комунікативно-компетентнісного підходу до викладання іноземних мов. Особливе місце в процесі навчання студентів займає проблемний метод вирішення завдань, який сприяє підвищенню ефективності та результативності навчального процесу у закладі вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Айзенбарт М. Сутність понять «компетентність» і «компетенція» в сучасній науковій парадигмі. *Молодь і ринок*. №3 (146). 2017. С. 88–92.
2. Балахтар В. В. Психологія і педагогіка: навчально-методичний посібник. Чернівці: Книги-XXI, 2011. С. 70–71.
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Академія, 2009. С. 346.
4. Добрович А. Б. Воспитателю о психологии и психогигиене общения: кн. для учителя и родителей. Москва: Просвещение, 1987. 207 с.
5. Касьянова В. Г. Економічна англомова термінологічна підсистема як об'єкт керованої комунікативної діяльності. *Методологія і методи лінгвістики та лінгводидактики: Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Сер.: Іноземна філологія*. 2016. Вип. 84. С. 195 – 199.
6. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу / Пер. з англійської. Київ: «К.І.С.», 2005. 466 с.
7. Новиков А.М. Основания педагогики: пособие для авторов учебников и преподавателей педагогики. Москва, 2010. 208 с.
8. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация [Текст]. Москва: Когито-Центр, 2002. 396 с.
9. Тимкова В.А. Проблема культуры мовлення сучасних засобів масової інформації. *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції: Зб. наук. праць*. Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 44. 167 с.
10. Shchedrovyytskyi, H., Rozyn, V., Alekseev, N., Nepomniashchaia, N. (1993). *Pedahohyka u lohyka [Pedagogy and logic]*. Moskva : Prosveshchenye [in Russian].
11. Щербань П. М. Активні методи підготовки майбутніх учителів. Київ: Знання, 1988. 48 с.

References:

1. Ayzenbart M. (2017) *Sutnist' ponyat' "kompetentnist'" i "kompetentsiya" v suchasniy naukoviy paradyhmi. Molod' i rynek*. (Vols. 3 (146)), (pp. 88 – 92). [in Ukrainian]
2. Balakhtar, V.V. (2011). *Psykhohohiia i pedahohika: navch.-metod, posibnyk [Psychology and pedagogy: teaching method, manual]*. Chernivtsi : "Knyhy – XXI" [in Ukrainian].
3. Batsevych, F.S. (2009). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky: pidruchnyk [Basics of communicative linguistics: textbook]*. Kyiv : Akademiia [in Ukrainian].
4. Dobrovych, A. B. (1987). *Vospytateliu o psykhohohyy u psykhohyhyene obshcheniya : Kn. dlia uchytelia u rodytelei [The tutor on psychology and psychoggiene of communication : A book for teachers and parents]*. Moskva: Prosveshchenye [in Russian].
5. Kasianova, V.H. (2016) *Ekonomichna anhlomovna terminolohichna pidsystema yak obiekt kеровanoi komunikatyvnoi diialnosti [An economic English-language terminology subsystem as an object of managed communicative activity]*. *Metodolohiia i metody linhvistyky ta linhvodydaktyky - Methodology and methods of linguistics and linguodidactics* (Vols. 84), (pp. 195 – 199). Kharkiv : Visnyk KhNU im. V. N. Karazina. Inozemna filolohiia [in Ukrainian].
6. Musys, N. (2005). *Use pro spilni polityky Yevropeiskoho Soiuzu [All about common European Union policies]*. Kyiv: "K.I.S." [in Ukrainian].
7. Novykov, A.M. (2010). *Osnovanyia pedahohyky. Posobyе dlia avtorov uchebnykov u prepodavatelei pedahohyky [The foundations of pedagogy. Handbook for authors of textbooks and teachers of pedagogy]*. Moskva [in Russian].

8. Raven, Dzh. (2002). *Kompetentnost v sovremennom obshchestve: vyivavlenye, razvytye y realizatsyia* [Competence in modern society: identification, development and implementation]. Moskva: Kohyto-Tsentr [in Russian].

9. Tymkova, V.A. (2018). Problema kultury movlennia suchasnykh zasobiv masovoi informatsii [Problem of broadcasting culture of modern mass media]. *Materialy Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi internet-konferentsii «Vitchyzniana nauka na zlami epokh: problemy ta perspektyvy rozvytku»* Zb.nauk. prats - Materials of the All-Ukrainian scientific and practical Internet conference "Domestic science at the turn of the epoch: problems and prospects of development": Collection of scientific works. (Vols. 44), (p. 167). Pereiaslav-Khmelnytskyi [in Ukrainian].

10. Shchedrovtskyi, H., Rozyn, V., Alekseev, N., Nepomniashchaia, N. (1993). *Pedahohyka y lohyka* [Pedagogy and logic]. Moskva : Prosveshchenye [in Russian].

11. Shcherban, P. M. (1988). *Aktyvni metody pidhotovky maibutnikh uchyteliv* [Active methods of preparing future teachers]. Kyiv : Znannia [in Ukrainian].

Інформація про авторів:

МАНЖОС Ельвіра Олександрівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри української та іноземних мов Вінницького національного аграрного університету. Електронна адреса pv.vnau@ua.fm

ГОРОБЕЦЬ Алла Володимирівна – асистент кафедри української та іноземних мов Вінницького національного аграрного університету. Електронна адреса: allagor1992@gmail.com

MANZHOS Elvira – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Ukrainian and Foreign Languages Department, Vinnytsia National Agrarian University. E-mail: pv.vnau@ua.fm

HOROBETS Alla – Assistant of the Ukrainian and Foreign Languages Department, Vinnytsia National Agrarian University. E-mail: allagor1992@gmail.com

МАНЖОС Эльвира Александровна – кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры украинского и иностранных языков Винницкого национального аграрного университета. Электронная почта: pv.vnau@ua.fm

ГОРОБЕЦЬ Алла Владимировна – ассистент кафедры украинского и иностранных языков Винницкого национального аграрного университета. Электронная почта: allagor1992@gmail.com

УДК 338.24.0218:338.432(477) "1918-1938"

DOI: 10.37128/2411-4413-2019-10-13

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ НА ЗАКАРПАТТІ В 1918-1938 РР. ©

ПІКОВСЬКА Т.В.,
кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри права
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)

Проаналізовано економічне та соціальне становище закарпатського селянства напередодні проведення земельної реформи. Визначені особливості чехословацького законодавчого забезпечення земельної реформи: створювались спеціально вповноважені органи, які мали здійснити опис земель, що підлягали конфіскації, та розділити землі між малоземельними та безземельними селянами. Охарактеризовані особливості перебігу реформи в Підкарпатській Русі: створення широкої мережі кооперативних товариств, колонізація (переселення представників домінуючої нації на територію національних меншин), нерозуміння місцевим населенням суті земельної реформи. Доведено, що земельна реформа на Закарпатті у 1918-1938 рр. мала